

Пише: Саша Гајић
среда, 03 септембар 2008 11:28

Криза на Кавказу, показала је да косметски преседан није остао случај за себе, како су то тврдили заговорници независности јужне српске покрајине. Са друге стране, криза у Грузији је још више заострила односе између великих сила, што ће се одразити и на укупне међународне односе. Једно је сигурно, после дешавања у Грузији, мултиполарни свет је постао реалност, а реалполитика и геостратегија се на велика врата враћају у међународне односе.

У међународноправном смислу случајеви Косова и Грузије су повезани, јер је самопрокламовањем независности Космета и њеним признавањем од стране 40-так држава, учињен преседан којим су озбиљно урушени међународни поредак, систем УН и међународно право. Међутим, међународне околности и контекст кавкаске кризе су сасвим другачији. Грузијска држава је започела једну непромишљену акцију, у настојању да силом реши међуетнички конфликт замрзнут 1994. године под окриљем УН, отера становништво и заузме простор Јужне Осетије. То је изазвало интервенцију руских снага, које су на основу Резолуције УН имале мандат да заштите становништво, што су оне и учиниле, а затим је уследила одлука Москве да призна вољу становника грузијских аутономних области Осетије и Абхазије. У строго међународноправном смислу и то признање је једним делом мањкаво, као и оно у вези Космета, јер Осетији и Абхазији не обезбеђује пуни међународноправни субјективитет и место у УН. Ипак, тиме се оставља простор за касније међусобне односе великих сила у контексту међународног права где ће се, како време буде пролазило, или тражити компромиси, или ће ти преседани послужити за неки трећи, четврти или пети случај, што свакако може да изазове велике проблеме.

Већ сада је евидентна немоћ УН, а временом може доћи до потпуне парализе међународног система базираног на Повељи УН, који је до сада како-тако функционисао. И у време хладног рата било је кризних ситуација и пат позиција у СБ око начина њиховог решавања, али није прибегавано сценарију који би водио разарању међународног поретка. Међутим, ситуација је сада изузетно деликатна. Мултиполарни свет је постао реалност и питање је како ће интереси великих сила, регионалних сила и њихови међусобни односи деловати на међународноправни поредак и УН, односно, да ли ће то да доведе до стварања некакавих паралелних организација са универзалним претензијама, мимо УН, или ће светска мировна организација морати да се трансформише, што ће, опет, зависити од односа снага, утицаја, моћи, економије, политике итд.

Заострени међусобни односи великих сила могу да искомпликују ситуацију, али ће српски захтев, иако не у мери у којој се то очекује, добити већину у Генералној скупштини. Независност Космета признало је 40 држава, а мање државе чланице УН, које су у међународно-политичком смислу на маргинама, биће вероватно уздржане. Са друге стране, питање је какву ће препоруку донети Међународни суд правде – да ли ће она бити недвосмислена и на темељу међународног права или ће, у овој заостреној ситуацији у УН, бити таква да ће га свака страна тумачити на свој начин, што ће у међународноправном и политичком смислу бити неповољно за Србију. Ипак, не треба

заборавити да Србија има иза себе једну велику државу која директно подржава њен став по питању Космета, а судећи по изјавама руског амбасадора у Београду, Москва неће одступити од своје принципијелне политике према питању Космета. После дешавања у Грузији, евидентан је веома чврст наступ Москве у међународним односима, који указује да Русија нема намеру нити потребу да прави било какве уступке. Односно, Москва покушава да делом кроз међународно право, а делом кроз реалполитику, оствари своје интересе, што уосталом раде и друге велике силе. То је чињенично стање у међународним односима и Србија ће морати да се понаша реалполитички и да што билатералним односима, кроз дипломатију, што путем међународноправних институција, покуша да заштити свој интерес онолико колико то буде могла.

Криза на Кавказу отвара нову епоху у међународним односима, који се, по свему судећи, крећу у смеру неке нове мултиполарности, али и заоштравања међусобних односа великих сила. Тако је ова криза само огледало ситуације у досадашњим односима великих сила, који су оптерећени померањем ракетног штита, приближавањем НАТО границама Русије и чињенице да је Москва ојачала и да покушава да заштити своје стратешке интересе, првенствено на целини простора бившег СССР. Кад је реч о кавкаској кризи, чињеница је да је акција руских мировних снага под мандатом УН у Јужној Осетији била изнуђена потезима Тбилисија. Међутим, Москва је добро проценила целокупни сплет догађаја који су претходили избијању сукоба и зато је брзо и ефикасно реаговала и показала да је војно, политички, али и медијски способна и спремна да заштити, не само становништво, већ и своје стратешке интересе у тој области. Очигледно да су западне силе тек сада постале свесне да се Русија, иако је процес њеног јачања био евидентан, у великом стилу вратила на међународну сцену.

Међународни односи после кризе на Кавказу неће остати исти, а реалполитика и геостратегија враћају се на велика врата. Ово није ништа ново у међународним односима. Век идеологије, који је трајао од краја Првог светског рата до краја двадесетог века, био је само једна епизода у реалполитичким односима великих сила, где су се оне бориле за своје интересе и контролу простора, енергената и свих осталих ресурса који су неопходни за функционисање великих државних организама и остваривање њихових стратешких наума. Заправо, ми се на неки начин «враћамо» у један период попут оног који је постојао пре 1914. године у којем се државе нису разликовале ни идеолошки, ни по начину функционисања економије, тј. привреде. Једноставно, реч је о томе да постоје различити интереси, пројекције и стратегије у односу на одређени простор, где свака од страна покушава да оствари свој интерес. Не заборавимо да су у Први светски рат ушле државе међу којима није било идеолошких, али ни економских разлика у функционисању њихових привреда. Неке од њих су, попут царске Русије и Немачке, веома добро економски сарађивале. Чак је и епоха хладног рата имала исте те димензије – реалполитичке, енергетске, геостратешке, али су оне биле под маском идеологије. Према томе, није реч о неком новом хладном рату, већ о великом повратку геополитике и геостратегије.

Упловљавање америчких и НАТО ратних бродова у Црно Море представља покушај демонстрације сопствене моћи у близини конфликтног подручја, не би ли се на политичком и дипломатском пољу потом постигли неки успеси. Геополитички

посматрано, Црно Море је потпуно затворен простор. Русија, с обалне стране контролише више од трећине тог простора. Ту се налазе бројне базе и аеродроми и било би веома ризикантно уколико би неко, ко са флотом уђе у тој простор, отишао предалеко.

Руски транспорт енергената једним делом иде преко Црног мора, руски гас иде испод њега директно у Турску која је, као чланица НАТО и амерички савезник, у том смислу витално заинтересована за одржање добрих односа са Русијом. С друге стране, руски гасоводи који иду кроз Средњу Азију и обилазе Каспијско море и долазе до Грозног у Чеченији иду рутом према северозападу до Новоросијска и одатле се даље транспортују на различите стране – на север Русије, а затим средњоевропским токовима ка земљама ЕУ. Планиран је и пројекат Јужног тока који се тиче Балкана и Србије непосредно. У том смислу, присуство ратних бродова западне Алијансе није покушај да се спречи транспорт руске нафте и гаса, већ је то покушај да се демонстрира властита моћ не би ли се на дипломатском и политичком пољу постигли успеси везани за саме преговоре и односе између Русије и Грузије.

Међутим, кад је реч о самим геостратешким односима везаним за енергетике, они имају дугу и компликовану предисторију, која траје од 90-тих година прошлог века, од распада бившег СССР, а свет их је постао свестан тек након избијања конфликта на Кавказу. Ако би посматрали логику кавкаског сукоба као и других грађанских ратова у бившим совјетским републикама, видећемо да су они, без обзира што су били мотивисани пре свега етничким спорењима, били и инспирисани геоенергетским интересима великих сила. То се најбоље види на примеру сукоба у Чеченији, који су инспирисани са стране управо да би се спречио транспорт нафте и гаса из Средње Азије, пре свега из Казахстана, у Русију и даље у западну Европу, тако што би Москва изгубила контролу над главним чвориштем и рафинеријом нафте у Грозном, преко које ти енергенти и стижу даље у дубину њене територије. Зато је руска интервенција у два наврата у Чеченији била толико жестока. И остали конфликти, као онај у Нагорном Карабаху, Азербејџану, као и сукоби у Грузији имају иза себе исту геополитичку и геоенергетску логику.